

Uvod

Rekvjem za »osvoboditelje«

V času mojega zadnjega obiska Afganistana, maja 2012, je Barack Obama, vrhovni poveljnik ameriške vojaške mašinerije, ponovno razložil, kaj je bil ključni razlog, zaradi katerega je ameriška vojska vkorakala v deželo pod Hindukušem. »Tukaj v Afganistanu je Osama bin Laden vzpostavil varno pribežališče za svojo teroristično organizacijo. [...] Od tod, od znotraj teh meja je Al Kaida sprožila napad, v katerem je bilo ubitih skoraj 3.000 nedolžnih mož, žensk in otrok. In pred desetimi leti so Združene države in njeni zavezniki odšli v vojno zato, da zagotovijo, da Al Kaida nikoli več ne bi mogla uporabiti te države za sprožanje napadov proti nam.«¹ V tem primeru se je Obama oprl na Bushevo argumentacijo za vojno, ki je temeljila na tem, da mora ameriška vojska »odločno odgovoriti« na pokol civilistov, ki ga je 11. septembra 2001 na ameriških tleh domnevno izvedla Al Kaida. V imenu nekaj manj kot 3.000 nedolžnih žrtev, ki so padle na ameriških tleh, sta se tako Busheva kot Obamova administracija odpravili na maščevalni pohod, katerega cilj naj bi bil izkoreniniti »terorizem« ne le v Afganistanu, ampak tudi v

¹ »Text of Obama's Speech in Afghanistan«, *The New York Times*, 1. maj 2012, dostopno na: http://www.nytimes.com/2012/05/02/world/asia/text-obamas-speech-in-afghanistan.html?pagewanted=all&_r=0 [24. 12. 2012].

sosednjem Pakistanu, kamor so se zatekli nekateri člani »teroristične« organizacije. Poleg tega so se ameriške sile tudi zavezale, da bodo na mestu, ki so ga prej obvladovali »teroristi«, pomagale zgraditi novo, moderno državo, v kateri se bodo v okviru vladavine prava spoštovale človekove pravice. Takšna moderno urejena država naj bi zagotavljala, da se v prihodnosti v njej ne bo več razbohotil »terorizem«.

V »vojni proti terorju«, ki se je odvila na afganistanskih in pakistanskih bojiščih, se je okupacijska koalicija, katere poveljevanje so prevzeli ameriški vojaški predstavniki, v veliki meri oprla na lokalne podizvajalce. V Afganistanu, kjer so ZDA svojo vojaško misijo poimenovala »Trajna svoboda«, so člani ameriških sil izurili člane novega represivnega aparata, se pravi kolaborantske sile, ki so v skladu z ameriškimimi interesi vstopile v boj proti »teroristom«. Na drugi strani meje, v Pakistanu, so ZDA izbrale drugačen pristop – zagotovile so vojaško podporo posameznim pakistanskim režimom, najprej Mušarafovemu, kasneje pa Zardarijevemu, v zameno za boj proti uporniškim skupinam, ki so našle zatočišče ob meji z Afganistanom. Tako se je »vojna proti terorju« na obeh straneh afganistansko-pakistanske meje izvajala prek poceni delovne sile, pripadnikov tretjesvetovnih armad, ki so umirali v večjem številu kakor pripadniki tujih sil. Za primerjavo: v obdobju, ki je segalo od začetka vojne, oktobra 2001, do septembra 2012, je na afganistanskih bojiščih umrlo nekaj manj kot 3.200 vojakov okupacijske koalicije, medtem ko je v istem obdobju umrlo približno 8.600 članov afganistanskega represivnega aparata, vojakov in policistov. V istem obdobju je v pakistanski različici »vojne proti terorju« umrlo 4.650 članov pakistanskega represivnega aparata.² Ta model, ki je predpostavljal, da morajo v vojni umirati predvsem člani afganistanskega in pakistanskega represivnega aparata, so ZDA vzdrževale tako v času Busheve kot Obamove administracije.

2 Glej »Human Cost of War, Direct War Death in Afghanistan, Iraq, and Pakistan October 2001–September 2012«, *The Costs of War Project*, dostopno na: http://costsofwar.org/sites/default/files/HMCHART_1.pdf [24. 12. 2012].

Kakšne so po skoraj dvanajstih letih spopadov dejanske posledice »vojne proti terorju«? Ali se je ameriška vojska, podprta s svojimi zavezniki in kolaboranti, resnično borila proti »terorizmu«? Čeprav je bil še v lanskem letu Obama prepričan, da je Bushev argument o post-11-septembrskem boju proti »teroristom« še vedno veljaven, dejstva s terena kažejo, da v preteklih letih »teroristi« niso bili glavne žrtve spopadov. Na podlagi števila civilistov, ki so bili v spopadih pobiti tako s strani ameriških sil in njihovih zaveznikov kot tudi s strani odporniškega gibanja, je namreč razvidno, da je »vojna proti terorju« mutirala v vojno proti civilistom. Pod streli in bombami vseh strani, vpletenih v boju, so v največji meri umirali civilisti, ki niso bili nikoli člani katerekoli »teroristične« organizacije; civilisti, ki niso nikoli ogrožali ZDA. V afganistanskem poglavju »vojne proti terorju« je od začetka vojne, oktobra 2001, do septembra 2012 umrlo med 15.500 in 17.400 civilistov.³ Poleg tega je bilo v le triletnem obdobju 2009–2011, v obdobju najhujših spopadov, ranjenih približno 12.400 civilistov.⁴ Po drugi strani je bilo v obdobju, ki je segalo od začetka leta 2007 do junija 2012, v pakistanski različici »vojne proti terorju« pobitih nekaj manj kot 14.000 civilistov, v istem obdobju pa je bilo približno 26.000 civilistov ranjenih.⁵ Poleg tega se je na obeh straneh afganistansko-pakistanske meje med žrtvami vojne znašlo tudi več milijonov razseljenih civilistov, ki so bili prisiljeni začasno ali pa tudi za daljše obdobje zapustiti svoje domove. Na primer, samo v času ofenzive, ki jo je leta 2009 pakistanska vojska izvedla v dolini Svat, je bilo za nekaj mesecev razseljenih približno 2 milijona ljudi.

Ker so civilisti, ki niso bili nikoli člani Al Kaide ali katerekoli druge »teroristične« skupine, utrpeli največ škode v »vojni proti terorju«, je očitno, da je to vojno potrebno v prvi vrsti razumeti kot vojno, ki

3 Prav tam.

4 S. G. Chesser, *Afghanistan Casualties: Military Forces and Civilians*, Congressional Research Service, Washington 2012, str. 3, dostopno na: <http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/R41084.pdf> [27. 12. 2012].

5 »Civilian Casualties in Armed Conflicts in Pakistan«, *Pak Institute for Peace Studies*, dostopno na: <http://san-pips.com/index.php?action=reports&id=tml2> [26. 12. 2012].

dejansko ustvarja teror nad civilisti. Oziroma – natančneje povedano – »vojno proti terorju« je potrebno razumeti kot vladavino terorja, ki je usmerjena proti civilistom. Poleg tega je na podlagi števila nedolžnih žrtev, ki so padle na afganistanskih in pakistanskih bojiščih, tudi očitno, da je ameriška politična »elita«, okrepljena s svojimi zavezniki, dosegla izjemno visoko stopnjo blaznosti ali zlobe, da se ji še vedno zdi smiselno, da v imenu nekaj manj kot 3.000 nedolžnih žrtev, ki so padle 11. septembra 2001, izvaja vojaški projekt, v okviru katerega je v preteklih letih izgubilo življenje nekaj manj kot 30.000 civilistov. V tem primeru je razvidno, da ameriška »elita« še vedno na skrajno nizkoten način politično zlorablja smrti nekaj manj kot 3.000 ameriških državljanj in državljanov, zato da upraviči nadaljnjo okupacijo Afganistana in občasne napade na Pakistan. Ne glede na ceno novih žrtev med civilisti.

*

A danes je tudi že jasno, da je evro-ameriški imperialni eksperiment, ki se izvaja v Afganistanu, občasno pa pljuske tudi v Pakistan, propadel pod pritiskom vse silovitejšega upora odporiškega gibanja. Že leta 2008, ob mojem prvem obisku Afganistana, osrednjega »protiterorističnega« bojišča, je bilo mogoče zaznati, da se okupatorjem obeta polom. Spopadi so se iz južnega in vzhodnega dela države, kjer so bili uporniki najmočnejši, širili po celotnem državnem teritoriju, občasno pa je prišlo do napadov tudi v prestolnici, ki je bila sicer promovirana kot varno mesto, kot zgodba o uspehu. Tudi v naslednjih letih, v najbolj krvavih letih afganistanske vojne, vse tja do leta 2012, ko sem zadnjič obiskal Afganistan, je evro-ameriški projekt nezadržno razpadal. Konec leta 2012, po več kot enajstih letih okupacije, so bile dokončno razbite vse iluzije o njegovi uspešnosti. Izčrpana okupacijska koalicija, ki je doživela poraz v vojaškem in političnem smislu, je že umikala svoje vojaške kontingente, za seboj pa puščala »državo«, ki bo še leta odvisna od tuje finančne podpore.

Kaj je povzročilo zlom evro-ameriškega projekta v Afganistanu in Pakistanu? Zakaj se je velik del lokalne populacije zoperstavil temu

projektu? Čeprav je po skoraj dvanajstih letih vojne še vedno prezgodaj za to, da dokončno potegnemo črto pod celoten projekt, lahko kljub temu nakažemo nekatere ključne dejavnike, ki so povzročili njegov propad. Če se na tem mestu osredotočimo zgolj na dejavnike, ki izhajajo iz načina delovanja okupacijskih sil, lahko rečemo, da je ključni razlog, ki je povzročil zlom imperialnega projekta, opustošenje, ki ga je za seboj pustila vojna, opustošenje tako v izgubljenih in pohabljenih človeških življenjih kot tudi v materialni škodi. Čeprav okupacijske sile in njihove kolaborantske enote niso odgovorne za vse vojne pokole in razdejanje, so domačini, ki so bili prisiljeni živeti na vojnih območjih, dojemali tujce kot tiste, ki so vojno začeli, kot tiste, ki so najbolj odgovorni za nastalo stanje. In čeprav so se tujci poskusili prikupiti lokalnim prebivalcem z nekaterimi humanitarnimi in razvojnimi programi, ti programi niso mogli odtehtati dejstva, da so prebivalci permanetno, vsak dan, vsako uro, živeli v strahu za svoja življenja. Noben mizeren humanitarni program ni mogel odtehtati dejstva, da so domačini v vojni izgubljali svoje najbližje, svoje sorodnike in prijatelje, ob tem pa tudi sami živeli v strahu pred zračnimi bombardiranjmi, improviziranimi eksplozivnimi sredstvi in samovoljnim zapiranjem.

Razdejanje, ki so ga za seboj pustile okupacijske sile, je izviralo iz dejstva, da je bil celoten evro-ameriški projekt v prvi vrsti zamišljen kot vojaški projekt. Že bežen pogled na razrez finančnih sredstev, ki jih je evro-ameriška elita namenila za izvedbo svojih načrtov, priča, da so imele vojaške sile prednost pred vsemi drugimi programi, se pravi humanitarnimi in razvojnimi programi. Če pogledamo, na primer, na sredstva, ki so jih ZDA, daleč najmočnejši igralec v okupiranem Afganistanu, namenile za Afganistan, opazimo, da je bila velika večina sredstev porabljenih za ameriško vojsko v Afganistanu.⁶ V letih 2001–2012 so ZDA

6 Sledeče podatke črpam iz: A. Belasco, *The Cost of Iraq, Afghanistan, and Other Global War on Terror Operations Since 9/11*, Congressional Research Service, Washington 2011, str. 3, dostopno na: <http://www.fas.org/sgp/crs/natsec/RL33110.pdf> [3. 1. 2013]; A. H. Cordesman in A. A. Burke, *The U.S. Cost of the Afghan War: FY2002-FY2013*, Center for Strategic & International Studies, Washington 2012, dostopno na: http://csis.org/files/publication/120515_US_Spending_Afghan_War_SIGAR.pdf [26. 12. 2012].

skupno porabile približno 557,1 milijarde dolarjev za Afganistan, od katerih je bilo približno 467,7 milijarde porabljenih za ameriško vojsko, ki je bila nameščena v Afganistanu. Denar, za katerega so ZDA trdile, da je bil namenjen Afganistanu, je bil tako dejansko namenjen ameriškim vojakom in ameriškim orožarskim korporacijam, ki oborožujejo ameriško vojsko, ne pa prebivalcem Afganistana. V letih 2001–2012 je od skupne vsote 557,1 milijarde dolarjev »denarja za Afganistan« le približno 89,4 milijarde našlo pot do afganistanske populacije, a predvsem do članov kolaborantskega represivnega aparata. Ker je bila vzpostavitev lojalnega afganistanskega represivnega aparata ena izmed prioriteta okupacijskih sil, je bilo v letih 2001–2012 za njegovo vzpostavitev porabljenih okrog 50,6 milijarde dolarjev, medtem ko je bilo za civilne, humanitarne in razvojne projekte, namenjenih le približno 38,8 milijarde. Zaradi tovrstne hierarhije prioriteta, v okviru katere so civilni razvojni in humanitarni projekti prejeli približno 12-krat manj denarja kot ameriška vojska, je afganistanskemu ljudstvu postalo jasno, da so izjave o »izgradnji novega Afganistana« zgolj ameriške propagandne floskule, ki naj bi zameglile dejstvo, da se velika večina denarja porablja za vojaško mašinerijo, s katero okupatorji Afganistan uničujejo in ustrahujejo, ne pa gradijo.

Podobno hierarhijo prioriteta je ameriška administracija vzpostavila tudi v Pakistanu, kjer je večino sredstev namenila pakistanskemu represivnemu aparatu, podizvajalcu ameriške zunanje politike. V obdobju 2002–2012, med drugim tudi v času, ko sta bila ZDA in Pakistan na bojni nogi, je ameriška administracija namenila Pakistanu nekaj manj kot 17 milijard dolarjev vojaške pomoči, ki je bila neposredno ali posredno vezana na pakistansko izvajanje »vojne proti terorju«. ⁷ Tako kot v Afganistanu se je ameriška administracija tudi v Pakistanu poskusila z izvedbo nekaterih civilnih razvojnih in humanitarnih projektov prikupiti lokalnim prebivalcem, a sredstva, ki so bila predvidena v ta namen, so

7 »Direct Overt U.S. Aid Appropriations and Military Reimbursements to Pakistan, FY2002–FY2013«, *Congressional Research Service*, 27. julij 2012, dostopno na: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/pakaid.pdf> [29. 12. 2012].

bila precej nižja od vojaškega proračuna. V obdobju 2002–2012 so ZDA za civilne projekte v Pakistanu – na primer za humanitarno pomoč vojnim razseljencem, za zdravstvene programe, za krepitev »človekovih pravic« in »demokracije« – namenile približno 8,4 milijarde dolarjev.⁸ Čeprav razkorak med vojaškim in civilnim delom pomoči ni bil tako velik kot v Afganistanu, so lahko tudi pakistanski državljani sčasoma spoznali, da ZDA zanima predvsem uničevanje Pakistana in ne njegova izgradnja. Ker so civilni projekti le v minimalni meri dosegli vojna območja, so žrtve vojne, ki so v vojni največ izgubile, tudi najjasneje izkusile, katere so ameriške prioritete.

Poleg dejstva, da okupacijska koalicija skrbi predvsem za svoje vojaške sile, je afganistansko in pakistansko ljudstvo tudi spoznalo, da je način delovanja teh vojaških sil navkljub floskulam o sodelovanju z lokalnimi oblastmi v zadnji instanci povsem samovoljen. Primer Afganistana je najzgovornejši. Na podlagi vojaškega tehničnega sporazuma, ki so ga po invaziji podpisali predstavniki okupacijskega in kolaborantskega režima, so se lahko ameriški in preostali tuji vojaki prosto, brez restrikcij afganistanskih oblasti, gibali in izvajali vojaške operacije po afganistanskem ozemlju, poleg tega pa jim je sporazum zagotavljal tudi imuniteto pred afganistanskimi sodnimi institucijami in prepovedoval njihovo predajo katerikoli mednarodni sodni instituciji. »Sporazum so podpisali tedanji minister za zunanje zadeve doktor Abdula Abdula in minister za notranje zadeve Junus Kanuni. V skladu s tistim sporazumom so imeli Američani proste roke pri delovanju v Afganistanu. Morda so Američani izkoristili naše pomanjkljivo znanje,« mi je ob priložnosti povedala Šinke Karohel, poslanka spodnjega doma afganistanske narodne skupščine. Možnost suverenega delovanja, ki ga ne omejuje nobena zunanja, neodvisna institucija, je predvsem ameriška vojska, z naskokom najmočnejša vojaška sila v okupacijski koaliciji, izkoristila za to, da se je lahko prosto izživila nad lokalnim prebivalstvom bodisi z letalskimi bombardiranj, ki so »vrhunec«

8 Prav tam.

doživela v času Busheve administracije, bodisi v nočnih operacijah, katerih število se je drastično povečalo v času Obamove administracije. Poleg tega so člani ameriške vojske tudi samovoljno zapirali domnevne upornike v svoje vojaške zapore, na primer v svoj največji zapor v vojaški bazi v Bagramu, kjer naj bi bilo v letu 2012 samovoljno zaprtih približno 3.000 domnevnih upornikov.

Čeprav v precej bolj omejeni obliki kot na afganistanski strani se je tudi na pakistanski strani meje lokalno prebivalstvo soočilo s samovoljnim morilskim nagonom ameriške vojske, ki se je uresničeval predvsem prek napadov z brezpilotnimi letali. V času Bushevega režima je bilo izvedenih 52 tovrstnih napadov, medtem ko je bilo v času Obamovega režima – od začetka njegovega prvega mandata do septembra 2012 – izvedenih 292 napadov.⁹ Čeprav naj bi ti napadi ciljali na najvišje predstavnike Al Kaide in talibskega odporniškega gibanja, so v njih umirali predvsem civilisti in ljudje, za katere so pakistanske oblasti trdile, da so uporniki. Ker so bila območja, kjer so se izvedli napadi, zaprta za zunanje, neodvisne raziskovalce, je bilo nemogoče vedeti, ali so tisti, za katere so pakistanske oblasti trdile, da so talibi, dejansko tudi bili talibi. Koliko je bilo vseh žrtev? V obdobju od junija 2004 do septembra 2012 je bilo pobitih med 2.562 in 3.325 ljudi, od katerih je bilo med 474 do 881 civilistov, od tega 176 otrok.¹⁰ Na ta način se je tudi pakistanska populacija soočila s samovoljnim, imperialnim modelom delovanja ameriške vojske, v okviru katerega je bilo skoraj v vseh primerih zagotovljeno, da člani ameriške vojske niso kaznovani za zločine, ki so jih povzročili.

V evro-ameriškem imperialnem novoreku je bila vojaška operacija, v kateri je prišlo do pokola nedolžnih civilistov, ponavadi definirana kot

9 International Human Rights and Conflict Resolution Clinic (Stanford Law School), Global Justice Clinic (NYU School of Law), *Living Under Drones: Death, Injury, and Trauma to Civilians from US Drone Practices in Pakistan*, New York 2012, str. 40, dostopno na: http://livingunderdrones.org/wp-content/uploads/2012/09/Stanford_NYU_LIVING_UNDER_DRONES.pdf [29. 12. 2012].

10 Prav tam, str. vi.